

Marja Rankila

22.1.2026

Vesilain tarkastaminen uusien kalatalousmääräysten antamiseksi vesivoimalaitoksille (Nollavelvoitehanke)

Energiateollisuus ry kiittää Oikeusministeriötä 8.1.2026 järjestämästä sidosryhmätilaisuudesta, ja mahdollisuudesta kommentoida jatkovalmistelussa tehtyjä muutoksia. Energiateollisuus ry (ET) toteaa, että kyse on vesivoima-alan kannalta merkittävästä lakimuutoksesta, jonka takia on hyvä että esitys on menossa PeVL käsiteltäväksi. Energiateollisuus ry myös toistaa sidosryhmätilaisuudessa esitetyn toiveen uudesta lausuntokierroksesta.

Vesitalousluvut kuuluvat perustuslain turvaaman omaisuuden suojan piiriin, ja omaisuuden- ja pysyvyyssuojaan kohdistuvan määräyksen tulee olla perustuslain mukaisesti tarkkarajainen, seikkaperäinen ja yksityiskohtainen. Sääntelyn tulee olla sovellettavissa vain tilanteisiin, joissa perusoikeuksien rajoitusedellytykset täyttyvät.

Lähtökohtaisesti Energiateollisuus ry toteaa, että jos uusia kalatalousvelvoitteita asetetaan sellaisille laitoksille, joiden alkuperäinen lupa ei niitä ole sisältänyt, tulee velvoitteiden määräämisessä huomioida erityisesti kalataloudellinen hyöty sekä vaatimukset kalatalousvelvoitteen ja -maksun kohtuullisuudesta. Näitä on päivitettyssä esityksessä tuotu lähemmäksi vesilain nykyistä käytäntöä, mutta ET nostaa vielä oheiset muutosehdotukset esitykseen liittyen:

- Luvan avaamisen perusteena tulee olla edellytykset vesistön ekologisen tilan paranemiselle ja vaelluskalan luontaisen elinkierron syntymiselle
- Esitetyn pykälän 3:21 a § sanamuotojen korvauskynnyksestä tulee olla yhtenevä nykyisen VL 3:21§ kanssa
- Esitetyn pykälän 3:21 a § sovittelua koskeva lause tulee poistaa
- VL 19:5 § esitetty viimeinen lause ”Tätä momenttia ei sovelleta 3 luvun 21 a §:ssä tarkoitettuun uusien määräysten antamiseen” tulee poistaa

Pykäläkohtaiset kommentit

VL 3:21a §: Uuden kalatalousvelvoitteen tai kalatalousmaksun määrääminen

Kalakantojen turvaaminen

Pykälään on lausuntokierroksen jälkeen lisätty termi ” kalakantojen turvaaminen”. ET katsoo, että luvan avaamiselle tulee asettaa selvät yhteiskunnallisista syistä johtuvat kriteerit, eikä luvan avaamista tule voida käyttää minkä tahansa kalakannan turvaamiseen. Vähintään perusteluissa tulee nostaa esiin edellytykset vesistön ekologisen tilan paranemiselle ja vaelluskalan luontaisen elinkierron syntymiselle.

Lähtökohta uusille määräyksille tulee olla vesistön ekologisen tilan parantuminen kustannustehokkain toimin. Jos kalakannan palauttaminen kyseiselle vesistöosalle tai sen ylläpitäminen ei muiden vaellusesteiden, kutualueiden puuttuminen, veden laadun tms. syyn vuoksi ei ole mahdollista, välttämättömyyskriteerin ei voida katsoa täyttyvän.

Korvaukset

Korvausten sanamuotoja on uudessa esityksessä tuotu lähemmäksi vesilain periaatteita, mutta ne eivät vielääkään vastaa nykyistä vesilakia. Korvauskynnys on edelleen nykyistä vesilakia korkeampi. Lisäksi esitetty sovittelu on erityisen ongelmallinen.

Korvauksia olisi esityksen mukaan mahdollista saada hyödyn olennaisesta vähentymisestä, kun olemassa olevan VL 3:21 § mukaan uusien määräysten antaminen ei saa sanottavasti vähentää hyötyä. Esityksen mukaisen sanamuodon mukaan luvanhaltijan tulee sietää haittaa nykyistä enemmän. **ET katsoo, että uuden pykälän sanamuotojen tulee olla yhtenevät nykyisen vesilain 3:21 § sanamuotojen kanssa.**

Sovittelun osalta ET toteaa, että vesivoimalaitoksen markkina-arvo ja omistajan menetys ei ole riippuvainen omistusajasta. Määrättäessä kalatalousvelvoite olemassa olevan voimalaitoksen haltijalle, ei omistajalla ole mahdollisuutta luopua tai vetäytyä hankkeesta ja siten toimillaan välttää taloudellista räsitusta. Omaisuuteen kohdistuvat vaikutukset siis määräytyisivät takautuvasti ennen sääntelyn voimaantuloa syntyneiden asiointilojen perusteella. Tällöin omistaja ei ole voinut huomioida tätä omaisuutta hankkiessaan tai siihen investoimissaan. **ET katsoo, että uuden pykälän sanamuotojen tulee tältäkin osin olla yhtenevät nykyisen vesilain 3:21 § sanamuotojen kanssa, ja sovittelua koskeva lause tulee poistaa kokonaisuudessaan.**

Kohtuuttomien kustannusten ja taloudellisen hyödyn määrittelyt eivät ilmene esityksestä. Materiaalin mukaan kustannusten kohtuuttomuutta verrataan saavutettavaan kalataloushyötyyn. ET huomauttaa, että nykyisissä tulkinnoissa kalataloushyödyt ovat osoittautuneet hyvinkin korkeiksi, millä voi olla myös merkitystä sen osalta, kuinka suuria kustannuksia luvanhaltijan tulee sietää.

ET kannattaa esitystä, että lupien tarkistamiselle ei aseteta lainsäädännössä aikataulua.

VL 11:6 §: Lausunnot

Esitykseen on nyt tuotu mukaan lupaviranomaisen velvollisuus pyytää lausuntoa Fingridiltä sähköjärjestelmän käyttövarmuuden kannalta merkittävän laitoksen osalta. ET huomauttaa, että sidosryhmätilaisuudessa esitetyssä ja ennakkoon toimitetussa taustamateriaalissa on pykälätekstin muotoiluissa ero: toisessa muotoilu kuuluu ”on pyydettävä” ja toisessa ”on tarvittaessa pyydettävä”. ET toteaa, että **lausunto on pyydettävä aina** jos on kyse merkittävästä laitoksesta. On kuitenkin epäselvää, kuka tai miten laitoksen merkittävyys määritetään.

ET toteaa vielä, että olisi myös erittäin tärkeää saada lausunto alueelliselta verkkoyhtiöltä, sillä pienelläkin vesivoimalaitoksella voi olla tärkeä rooli alueellisen tehotasapainon, inertian ja jakeluverkon tai kriittisten kohteiden suojaamisen kannalta. Näitä näkökohtia on kiitettävästi tuotu esiin Rambollin MMM:lle tuottamassa selvityksessä ”*Vesivoiman vaikutus Suomen sähköjärjestelmään ja merkittävimpien vesivoimakohteiden tunnistaminen yhteiskunnallisten intressien yhteensovittamiseksi*”.

VL 19:5 §: Päätökseen sisältyvien määräysten tarkistaminen

Esityksen viimeinen lause, jonka mukaan ”Tätä momenttia ei sovelleta 3 luvun 21 a §:ssä tarkoitettuun uusien määräysten antamiseen”, tulee poistaa. Vaikka 21 a §:ään on nyt sisällytetty ajatus kohtuuttomien kustannusten välttämiseksi, tulee lunastusmenettely säilyttää vaihtoehtona tilanteissa, joissa uudet velvoitteet huomattavalla tavalla muuttaisivat voimalaitoksen alkuperäistä tarkoitusta tai tekisivät sen toiminnasta kannattamatonta.

Taloudelliset vaikutukset

ET huomauttaa, että voimalaitoksen omistajalle aiheutuva taloudellinen rasite uuden veloitteen aiheuttamasta investointi- ja käyttökustannuksista on mallinnettavissa ja laskettavissa. Sen sijaan taloudelliset vaikutukset voimalaitoksen tuotannon menetyksen kautta riippuvat tulevasta markkinakehityksestä. Sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimus edellyttää, että luvanhaltijan tulee voida säännösten perusteella päätellä ja ennakoida veloitteen vaikutukset omaan taloudelliseen asemaan.

Myös tuotannon menetys energiamääränä voidaan laskea, mutta "odotettavissa oleva taloudellinen hyöty" on laskennallisesti epäselvä, koska sähkömarkkinalla tulot muodostuvat eri markkinapaikoilla ja hintakehityksen ennakointi on epävarmaa.

Vaikka voimalaitos osallistuisi tällä hetkellä ainoastaan tietyille markkinapaikoille, on pienemmänkin voimalaitoksen taloudellista hyötyä joissain tapauksissa mahdollisuus kasvattaa merkittävästi esimerkiksi investoinneilla automaatioon tai voimalaitoksen yhteyteen rakennettavaan akkuvarastoon. Lisäksi eri markkinapaikat saattavat tulevaisuudessa kehittyä siten, että pienilläkin voimalaitoksilla on entistä parempi mahdollisuus osallistua uusille markkinoille.

Toimenpiteen euromääräisen merkityksen arvioiminen vaelluskalakannoille on erittäin vaikeaa. Siten hyötyjen määrittäminen kalataloudellisilla perusteilla on voimalaitoksen omistajan kannalta mahdotonta arvioida etukäteen. Arvioitaessa hyötyjä ja kustannuksia tulee määrittellä, miten yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioidaan eli huomioidaanko sekä suorat että välilliset vaikutukset.

Lisäksi on hyvä huomioida, että pienikin vesivoimalaitos voi olla omistajansa liiketoiminnan kannalta erittäin merkityksellinen omaisuus.

Muut huomiot

Sidosryhmätilaisuudessa esitetyn perusteella laitoksen kuulumisen sääntelyn soveltamisalaan jätetään ratkaistavaksi tapauskohtaisesti. ET huomauttaa, että arvioinnissa on otettava huomioon mahdollisuudet veloitteiden sisältymisestä muihin lupiin (esim. säännöstelylupaan), yksityisoikeudelliset sopimukset sekä jo tehdyt vapaaehtoiset toimet.

Taustamuistion nostoissa todetaan, että nollavelvoitelaitokset ovat tyypillisesti pieniä ja vanhoja laitoksia, joiden merkitys sähköjärjestelmälle on vähäinen. ET toteaa, että perustelu voi antaa päätöksentekijöille väärän kuvan nollavelvoitelaitosten roolista. On tapauksia, joissa niillä voi olla merkittävä rooli säännöstelyn, sähköjärjestelmän toiminnan tai huoltovarmuuden kannalta.

Taustamuistiossa esitetyt prosenttiarvot kalateihin johdettavista vesimääristä tulee poistaa. Ne antavat helposti viranomaisille lähtökohdan kalatielle asetettaviin vaatimuksiin. Käytännössä kalatien tekninen ratkaisu ja vesimäärä tulee ratkaista tapauskohtaisesti.

Energiateollisuus ry

Marja Rankila
Asiantuntija, Energiantuotanto